

TURİZMİN QLOBAL ETİK KODEKSİ

Məsuliyyətli turizm üçün

BİRLƏŞMİŞ MİLLƏTLƏR TƏŞKİLATI

ÜMUMDÜNYA TURİZM TƏŞKİLATI

BAŞ ASSAMBLEYA TƏRƏFİNDƏN QƏBUL EDİLMİŞ QƏTNAMƏ

21 dekabr 2001-ci il

A/RES/56/212

Turizmin Qlobal Etik Kodeksi

Baş Assambleya

Birləşmiş Millətlər Təşkilatı və Ümumdünya Turizm təşkilatı arasında əməkdaşlıq və qarşılıqlı əlaqələr haqqında sazışı təsdiq edən 19 dekabr 1977-ci il tarixli 32/156 sayılı qətnaməsinə **istinad edərək**,

19 noyabr 1981-ci il tarixli, 36/41 sayılı qətnaməsinin Baş Assambleyanın Ümumdünya Turizm Təşkilatının özü üçün maraq kəsb edən məsələlərə həsr olunmuş işində fasiləsiz iştirak edə biləcəyini müəyyən edən 5-ci bəndini **bir daha təsdiq edərək**,

Ümumdünya Turizm təşkilatının himayəsi altında 10 oktyabr 1980-ci il tarixində qəbul edilmiş Manila bəyannaməsinə¹, 14 iyun 1992-ci ildə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının ətraf mühit və inkişafa həsr olunmuş konfransında qəbul edilmiş Ətraf Mühit və İnkişaf haqqında Rio Bəyannaməsinə² və 21-ci Gündəliyə³ **istinad edərək** və 11 noyabr 2000-ci il tarixində Turizm vasitəsi ilə sülhün möhkəmləndirilməsi üzrə Qlobal Sammit zamanı qəbul edilmiş Turizm vasitəsi ilə sülhün möhkəmləndirilməsinə dair Amman bəyannaməsinə nəzərə alaraq⁴,

Daimi İnkişaf Komissiyasının 1999-cu ilin aprel ayında keçirilən yeddinci sessiyasında Turizmin qlobal Etik Kodeksinə maraq göstərdiyini və Ümumdünya Turizm Təşkilatına inkişafı bağlı məlumatlı başlıca qrupların Turizmin Qlobal Etik Kodeksinin⁵ hazırlanması, icrası və monitorinqi prosesində iştirakı məsələsini diqqətə almağı təklif etdiyini **nəzərə alaraq**,

2002-ci ili ekoturizm ili elan edən, həmçinin İqtisadi və İctimai Şüaranın 30 iyul 1998-ci il tarixli 1998/40 sayılı qətnaməsinə təsdiq edən və Ümumdünya Turizm Təşkilatının ekoturizmin, xüsusən də 2002-ci ilin Beynəlxalq ekoturizm ili elan edilməsinin əhəmiyyətini nəzərə almaqla, bütün dünya xalqları arasında qarşılıqlı anlaşmanın yaxşılaşdırılmasına, müxtəlif sivilizasiyaların zəngin irsi haqqında məlumatların yayılmasına, müxtəlif mədəniyyətlərə xas dəyərlərin daha yüksək qiymətləndirilməsinə, beləliklə də bütün dünyada sülhün möhkəmləndirilməsinə dəstəyini etiraf edən 15 dekabr 1998-ci il tarixli 53/200 sayılı qətnaməsinə **istinad edərək**,

Bütün xalqların yoxsulluq problemlərinin azaldılmasında və həyat keyfiyyətinin yüksəldilməsində turizmin rolunu və zəruri əhəmiyyətini, onun xüsusən inkişaf etməkdə olan ölkələrdə iqtisadi və sosial inkişafa yardım potensialını, beynəlxalq qarşılıqlı anlaşma, sülh və çiçəklənmənin təbliği sahəsində mühüm amil kimi formalaşdığını **etiraf edərək**,

1. turizmin ətraf mühitə və mədəni irsə mənfi təsirinin azaldılması, eyni zamanda davamlı inkişafın yüksəldilməsinə və yoxsulluq probleminin azaldılmasına, eləcə də ölkələr arasında qarşılıqlı anlaşmanın dərinləşdirilməsinə turizmin faydalarının artırılması məqsədi ilə turizm sektorunun müxtəlif maraqlı tərəfləri üçün yol göstərici kimi çıxış edən, turizmin inkişafına istiqamət verən prinsipləri təsbit edən, Ümumdünya Turizm Təşkilatının⁶ on üçüncü Baş Assambleyasında qəbul edilmiş Turizmin Qlobal Etik Kodeksini məmnuniyyətlə diqqətə alır;

2. cəmiyyətin bütün seqmentləri üçün faydalı ola biləcək məsuliyyətli və davamlı turizmin inkişaf etdirilməsinin zərurliyini vurğulayır;

3. hökumətləri və turizm sektorunda maraqlı olan digər tərəfləri zəruri olduqda, Turizmin Qlobal Etik Kodeksinin məzmununun müvafiq qanunlara, qayda və peşəkar təlimatlara tətbiq edilməsi məsələsini nəzərdən keçirməyə dəvət edir və bununla əlaqədar olaraq, bəzi ölkələrin artıq bu yöndə göstərdikləri səyləri minnətdarlıqla qeyd edir;

4. Ümumdünya Turizm Təşkilatını turizm sektorunun müvafiq maraqlı tərəflərini cəlb etməklə, Turizmin Qlobal Etik Kodeksinin bundan sonrakı effektiv icrasını dəstəkləməyə təşviq edir;

5. Baş katibdən bu qətnamənin icrasının gedişatını Ümumdünya Turizm Təşkilatının hesabatları əsasında izləməyi və bu məsələ haqqında hesabatı əlli doqquzuncu sessiyası zamanı Baş Assambleyaya təqdim etməyi xahiş edir.

¹ A/36/236, Qoşma, Əlavə 1

² Birləşmiş Millətlər Təşkilatının ətraf mühit və inkişaf məsələlərinə həsr olunmuş konfransının hesabatı, Rio-de-Janeiro, 30 - 14 iyun 1992-ci il (Birləşmiş Millətlər Təşkilatının nəşri, Satış № R.93.I.8 və düzəliş), cild I: Konfrans tərəfindən qəbul edilmiş qətnamə 1, əlavə I. 2

³ Oradaca II Əlavə

⁴ Bax: A/55/640

⁵ Bax: İqtisadi və İctimai Şüaranın rəsmi hesabatları, 1999-cu il, Əlavə № 9 (E/1999/29), qərar 7/3.

⁶ Bax: E/2001/61, əlavə.

TURİZMİN QLOBAL ETİK KODEKSİ

Ümumdünya Turizm Təşkilatının on üçüncü Baş Assambleyası tərəfindən A/RES/406(XIII) sayılı qətnamə ilə qəbul edilmiş kodeks (Santyaqo, Çili 27 sentyabr- 1 oktyabr 1999)

Preambula

Biz, bu gün 1 oktyabr 1999-cu il tarixində Çilinin Santyaqo şəhərində Baş Assambleyaya toplanmış Ümumdünya Turizm Təşkilatının üzvləri, ümumdünya turizm sənayesinin təmsilçiləri, dövlətlərin, ərazilərin, idarələrin, müəssisələrin, orqanların nümayəndə heyətləri

Ümumdünya Turizm Təşkilatının Əsasnaməsinin 3-cü maddəsində göstərilən məqsədləri **bir daha təsdiq edərək** və Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Assambleyası tərəfindən tanınmış bu Təşkilatın iqtisadi inkişafa, beynəlxalq qarşılıqlı anlaşmaya, sülh və çiçəklənməyə, eləcə də irqindən, cinsindən, dilindən və ya dinindən asılı olmayaraq, hər kəsin insan hüquqlarına və əsas azadlıqlarına hörmət edilməsinə və riayət olunmasına yardım məqsədilə, turizmin təbliği və inkişafı sahəsində oynadığı aparıcı və həlledici rolunu dərk edərək,

Müxtəlif mədəniyyətləri, həyat tərzlərini təmsil edən qadın və kişilər arasında birbaşa, könüllü və bilavasitə baş tutan əlaqələr vasitəsi ilə turizmin sülh, dostluq və bütün dünya xalqları arasında qarşılıqlı anlaşma sahəsində əhəmiyyətli qüvvə olduğuna **dərindən inanaraq,**

1992-ci ildə, Rio de-Janeyroda “Ümumdünya Sammiti”ndə

Birləşmiş Millətlər Təşkilatı tərəfindən müəyyən edilən və bu münasibətlə qəbul edilmiş Gündəlik 21-də qeyd edilən davamlı qaydada ətraf mühitin mühafizəsi, iqtisadi inkişaf və yoxsulluğa qarşı mübarizə prinsiplərinə **sadiq qalaraq,**

İstirahət, biznes, din və ya sağlamlıq məqsədi daşımından asılı olmayaraq, turizmin həm keçmiş, həm də gələcəkdə proqnozlaşdırılan sürətli və daimi inkişafını, onun həm turist göndərən, həm də qəbul edən ölkələrin ekologiyasına, iqtisadiyyatına və cəmiyyətinə, yerli icmalara, xalqlara, eləcə də beynəlxalq münasibətlərə və ticarətə müsbət və mənfi təsirlərini **nəzərə alaraq,**

Bütün insanların asudə vaxtlarından istirahət və səyahət üçün istifadə hüquqlarının həyata keçirilməsi çərçivəsində və bütün xalqların ictimai seçimlərinə hörmətlə yanaşmaqla, məsuliyyətli, davamlı və hər kəs üçün əlverişli turizmin təşviqini **qarşımıza məqsəd qoyaraq,**

Bununla belə, bazar iqtisadiyyatı, fərdi sahibkarlıq və azad ticarət üçün əlverişli olan, rifahın yaradılması və işsizliyin aradan qaldırılması üzərində turizmin müsbət təsirlərinin optimalaşdırılmasına imkan verən mühitdə fəaliyyət göstərməklə, bütövlükdə dünya turizm sənayesinin çox fayda əldə edəcəyinə **inanaraq,**

Həmçinin, bir sıra qayda və prinsiplərə riayət şərti ilə, məsuliyyətli və davamlı turizmin xidmət ticarətini tənzimləyən və turizm sektorunun fəaliyyətinin əsasında duran şərtlərin getdikcə liberallaşması ilə tam uyğunlaşa biləcəyinə, bu sahədə

iqtisadiyyat və ekologiyanın, ətraf mühit və inkişafın, beynəlxalq ticarətə müsbət münasibət və sosial və mədəni özünəməxsusluğun mühafizəsinin uzlaşdırılmasının mümkün olduğuna **tərəddüdsüz inanaraq,**

Belə yanaşma halında turizmin inkişafının bütün iştirakçılarının - milli, regional və yerli idarələrin, müəssisələrin, biznes assosiasiyaların, turizm sahəsində çalışanların, qeyri-hökumət təşkilatlarının və turizm sənayesinə aid olan bütün növ qurumların, həmçinin, qonaq qəbul edən icmaların, kütləvi informasiya vasitələrinin və turistlərin özlərinin turizmin fərdi və sosial inkişafında müxtəlif, lakin bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqəli öhdəliklər daşdıqlarını və onların fərdi hüquq və vəzifələrinin formalaşdırılmasının bu məqsədə xidmət edəcəyini **nəzərə alaraq,**

Turizmin inkişafı sahəsində dövlət və özəl sektor təmsilçiləri arasında əsl tərəfdaşlığı inkişaf etdirmək məqsədi ilə Ümumdünya Turizm Təşkilatının 1997-ci ildə Baş Assambleyada (İstanbul) 364(XII) sayılı qətnaməni qəbul etdiyi tarixdən bəri izlədiyi məqsədlərə **sadiq qalaraq** və turist göndərən və qəbul edən ölkələr, eləcə də onların müvafiq turizm sənayeləri arasında belə açıq və balanslaşdırılmış tərəfdaşlıq və əməkdaşlığın mövcudluğuna şahidlik etmək **arzusu ilə**

Ümumdünya turizmi haqqında 1980-ci il və turizmin sosial təsiri haqqında 1997-ci il tarixli Manila Bəyannamələrinə, eləcə də 1985-ci ildə Ümumdünya Turizm Təşkilatının himayəsi altında Sofiyada qəbul edilmiş

Turizm Xartiyası və Turist Kodeksinə **riayət edərək**,

Lakin bu sənədlərin təfsir və tətbiqinin turizmin inkişafında maraqlı tərəflərin iyirmi birinci əsrin ilk çağlarındakı fəaliyyətlərinə yön verəcək müstəqil prinsiplər kompleksi ilə tamamlanmasının vacib olduğuna **inanaraq**,

Bu sənədin məqsədləri çərçivəsində 1991-cil il 24-28 iyun tarixlərində Ottava beynəlxalq konfransında qəbul edilmiş və 1993-cü ildə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Statistika Komitəsi tərəfindən iyirmi yeddinci sessiyası zamanı təsdiq edilmiş səyahətə aid tərif və təsnifatlardan, xüsusən "qonaq" "turist" və "turizm" anlayışlarından **istifadə edərək**,

Xüsusən aşağıdakı sənədlərə **istinad edərək**:

- 10 dekabr 1948-ci il tarixli Ümumdünya İnsan Hüquqları Bəyannaməsi;

- 16 dekabr 1966-cı il tarixli İqtisadi, sosial və mədəni hüquqlar haqqında Beynəlxalq Pakt;

- 16 dekabr 1996-cı il tarixli Mülki və siyasi hüquqlar haqqında Beynəlxalq Pakt,;

- 12 oktyabr 1929-cu il tarixli Hava Nəqliyyatı haqqında Varşava Konvensiyası;

- Mülki aviasiya haqqında, 7 dekabr 1944-cü il tarixli beynəlxalq Çıkaço Konvensiyası, eləcə də onunla əlaqədar qəbul edilmiş Tokio, Haaqa və Monreal Konvensiyaları;

- Turizm üçün Gömrük Güzəştləri haqqında 4 iyul 1954-cü il tarixli Konvensiya və əlaqədar Protokol;

- Ümumdünya mədəni və təbii irsin mühafizəsi haqqında 23 noyabr 1972-ci il tarixli Konvensiya;

- Ümumdünya turizmi haqqında 10 oktyabr 1990-cı il tarixli Manila bəyannaməsi;

- Ümumdünya Turizm Təşkilatının Altıncı Baş Assambleyasının 29 sentyabr 1985-ci il tarixli Turizm Xartiyası və Turist Kodeksini qəbul edən qətnaməsi (Sofiya);

- 26 yanvar 1990-cı il tarixli Uşaq hüquqları haqqında konvensiya;

Ümumdünya Turizm Təşkilatının Doqquzuncu Baş Assambleyasının (Buenos-Ayres) səyahətlərin asanlaşdırılması, turistlərin təhlükəsizliyi və mühafizəsi haqqında 4 oktyabr 1991-ci il tarixli qətnaməsi;

- Ətraf Mühit və İnkişaf haqqında 13 iyun 1992-ci il tarixli Rio Bəyannaməsi;

- Xidmət Ticarəti haqqında 15 aprel 1994-cü il tarixli Baş Saziş;

- Bioloji müxtəliflik haqqında 6 yanvar 1995-ci il tarixli Konvensiya;

- Ümumdünya Turizm Təşkilatının On birinci Baş Assambleyasının (Qahirə) mütəşəkkil seks turizminin qarşısının alınması haqqında 22 oktyabr 1995-ci il tarixli qətnaməsi;

- Uşaqların kommersiya məqsədli cinsi istismarına qarşı mübarizə haqqında 28 avqust 1996-cı il tarixli Stokholm bəyannaməsi;

- Turizmin sosial təsiri haqqında 22 may 1997-ci il tarixli Manila bəyannaməsi;

- Beynəlxalq Əmək Təşkilatı Tərəfindən kollektiv müqavilələr, məcburi əmək və uşaq əməyinin qadağan edilməsi, yerli xalqların hüquqlarının müdafiəsi sahəsində, iş yerlərində bərabər hüquqlu rejim və ayrı-seçkiliyə yol verilməməsi istiqamətində qəbul edilmiş konvensiya və tövsiyələr;

turizm və turistlərin azad hərəkət hüququnu təsdiq edir,

açıq və liberallaşdırılmış beynəlxalq iqtisadiyyat şəraitində cəmiyyətin bütün sektorları üçün faydalı olacaq, ədalətli, məsuliyyətli və davamlı ümumdünya turizm rejiminin inkişafına yardım etmək istədiyimizi bildirir,

bu məqsədlə Turizmin Qlobal Etik Kodeksinin prinsiplərini təntənəli surətdə qəbul edirik.

Maddə 1.
Xalqlar və cəmiyyətlər arasında qarşılıqlı hörmət və anlaşmanın formalaşmasında turizmin rolu

1. Bəşəriyyətin müştərək etik dəyərlərinin dini, fəlsəfi və əxlaqi inanc müxtəlifliyinə hörmət və tolerant yanaşma çərçivəsində başa düşülməsi və təbliğ edilməsi məsuliyyətli turizmin həm əsası, həm də nəticəsidir; turizmin inkişafında maraqlı tərəflər və turistlər özləri bütün xalqların, o cümlədən azlıqların, yerli xalqların ictimai və mədəni ənənələrinə və adətlərinə riayət etməli və onların önəmini başa düşməlidirlər;

2. Turizm fəaliyyətləri qonaq qəbul edən region və ya ölkənin xüsusiyyət və ənənələri ilə harmoniyada, qanun, qayda və adətlərə hörmət çərçivəsində yerinə yetirilməlidir;

3. Bir tərəfdən qonaq qəbul edən icmalar, digər tərəfdən yerli peşəkarlar onlara baş çəkən turistlərlə tanış olmalı, turistlərə hörmətlə yanaşmalı, onların həyat tərzləri, zövqləri və arzuları haqqında öyrənməlidirlər; peşəkarların təhsil və təlimi turistlərin qonaqpərvərliklə qarşılmasına yardım edə bilər;

4. Turistləri və qonaqları, onların mülkiyyətini qorumaq dövlət orqanlarının vəzifəsidir; xüsusən həssas olduqları nəzərə alınmaqla, əcnəbi turistlərin təhlükəsizliyinə daha çox diqqət yetirilməlidir; dövlət orqanları onların ehtiyaclarına cavab vermək məqsədilə xüsusi məlumat, profilaktika, müdafiə, sığorta və yardım vasitələri təmin etməlidirlər; turistlərə və ya turizm sənayesinin işçilərinə qarşı hər hansı hücum, adam oğruluğu və ya hədə-qorxu, eləcə də turizm obyektlərinə, mədəni və təbii irs elementlərinə qəsdən zərər vurulması müvafiq milli qanunvericiliyə müvafiq qaydada ciddi mühakimə olunmalı və cəzalandırılmalıdır;

5. Səfər zamanı turistlər və qonaqlar hər hansı cinayət törətməməli və ya qonaq olduqları ölkənin qanunvericiliyinə əsasən cinayət əməli hesab olunan hər hansı hərəkətə yol verməməli, yerli əhali tərəfindən təhqiramiz hesab edilə biləcək, yaxud yerli ətraf mühitə zərər vermək ehtimalı olan davranışlardan çəkinməlidirlər; onlar qanunsuz silah, narkotik, əntiq əşya, mühafizə olunan bitki və heyvan

növlərinin, eləcə də milli qanunvericiliyə əsasən təhlükəli hesab olunan və ya qadağan edilmiş məhsul və maddələrin dövriyyəsində iştirak etməməlidirlər;

6. Turistlər və qonaqlar hələ yola çıxmamışdan əvvəl getməyə hazırlaşdıqları ölkənin xüsusiyyətləri ilə tanış olmalıdırlar; onlar öyrəşdikləri mühitdən kənarında səyahət zamanı qarşılaşa biləcəkləri sağlamlıq və təhlükəsizlik risklərindən xəbərdar olmalı və bu riskləri minimum səviyyə endirəcək davranış nümayiş etdirməlidirlər;

Maddə 2. Turizm fərdi və kollektiv inkişaf vasitəsi kimi

1. Çox vaxt istirahət, dinclik, idman, eləcə də mədəniyyət və təbiətlə ünsiyyətlə əlaqələndirilən fəaliyyət kimi turizm fərdi və kollektiv məmnunluğun mühüm vasitəsi kimi planlaşdırılmalı və həyata keçirilməlidir; kifayət qədər açıq fikirliliklə həyata keçirildikdə turizm özünü inkişaf etdirmək, qarşılıqlı toleranqlıq, xalqlar və mədəniyyətlər arasında qanunvericilik fərqləri və onların müxtəlifliyi haqqında öyrənmək üçün əvəzədməz amilə çevrilir;

2. Turizm fəaliyyətləri qadın və kişilərin bərabərliyinə hörmətlə yanaşmalıdır; onlar insan hüquqlarına, xüsusən də ən həssas qrupların, ələlxusus uşaqların, qocaların, əlilliyi olan şəxslərin, etnik azlıqların və yerli xalqların hüquqlarını dəstəkləməlidirlər;

3. İnsanın hər hansı formada istismarı, cinsi və xüsusən uşaqlara münasibətdə tətbiq olunan cinsi istismar turizmin başlıca məqsədlərinə ziddir və

turizmin inkarı deməkdir; bu baxımdan beynəlxalq hüquqa uyğun olaraq, aidiyyəti olan bütün dövlətlərlə əməkdaşlıqda buna qarşı səylə mübarizə aparılmalıdır və həm qonaq qəbul edən ölkənin, həm də bu əməlləri törədənlərin vətəninin (hətta onlar bu əməli ölkə sərhədlərindən kənarında törətmiş olsalar belə) milli qanunvericiliyinə uyğun olaraq, qeyd-şərtsiz cəza tətbiq olunmalıdır;

4. Din, sağlamlıq, təhsil, mədəni mübadilə və ya dilin öyrənilməsi məqsədini daşıyan səfərlər turizmin xüsusilə faydalı formalarıdır və təşviq edilməyə layiqdirlər;

5. Tədris proqramlarına turist mübadilələrinin əhəmiyyəti, onların iqtisadi, sosial və mədəni faydaları, həmçinin riskləri haqqında məlumatların daxil edilməsi təşviq edilməlidir;

Maddə 3. Turizm davamlı inkişaf amili kimi

1. Turizmin inkişafında maraqlı olan bütün tərəflər bugünkü və gələcək nəsillərin ehtiyac və arzularının bərabərlik zəminində təmin edilməsi üçün sağlam, davamlı və daimi iqtisadi inkişafa nail olmaq məqsədi ilə təbii mühiti mühafizə etməlidirlər;

2. Milli, regional və yerli dövlət orqanları turizmin nadir və qiymətli resurslara, xüsusən su və enerji resurslarına qənaət etməyə, eləcə də tullantıların formalaşmasından mümkün dərəcədə yayınmağa imkan verən bütün formalarına üstünlük verməli və onları təşviq etməlidirlər;

3. Turizm fəaliyyətinin ətraf mühiti məruz qoyduğu

gərginliyin azaldılması və onun turizm sənayesi və yerli iqtisadiyyata müsbət təsirinin artırılması üçün turist və qonaq axınlarının, xüsusən ödənişli məzuniyyət və məktəb tətilləri ilə əlaqədar axınların zaman və məkan baxımından daha bərabər paylanmasına, eləcə də tətillərin bərabər paylanmasına çalışmaq lazımdır;

4. Turizm infrastrukturunu elə tərtib olunmalı və turizm fəaliyyətləri elə planlaşdırılmalıdır ki, ekosistemləri və biomüxtəliflikləri özündə birləşdirən təbii irsin, eləcə də məhv olmaq təhlükəsi altında olan vəhşi heyvan və bitki növlərinin mühafizəsi təmin olunsun; turizmin inkişafında maraqlı olan tərəflər, ələlxüsus peşəkarlar, xüsusən həssas zonalarda - təbiət qoruqlarının və mühafizə zonalarının yaradılması üçün əlverişli səhralarda, qütb və yüksək dağlıq ərazilərdə, sahilyanı zonalarda, tropik meşələrdə və rütubətli ərazilərdə fəaliyyət göstərdikləri halda qoyulan məhdudiyətlərlə razılaşmalıdırlar;

5. Təbiət turizmi və ekoturizm təbii irsə və yerli əhaliyə qarşı ehtiram nümayiş etdirilməsi və turist obyektlərinin qonaq qəbul etmə potensialının həyata keçirilməsi baxımından turizmin mövqeyinin yüksəldilməsi və zənginləşməsi üçün əlverişli turizm növləri kimi tanınırlar.

Maddə 4. Turizm bəşəriyyətin mədəni irsindən istifadə edən və onun zənginləşməsinə töhfə verən sahə kimi

1. Turizm resursları bəşəriyyətin ümumi sərvətidir; mədəni irsin nümunələrinin yerləşdiyi ərazilərdə

məskunlaşmış icmaların onlarla bağlı xüsusi hüquq və öhdəlikləri mövcuddur;

2. Turizm siyasətləri və fəaliyyətləri bədii, memarlıq və mədəni irs nümunələrinə (onları mühafizə etmək və gələcək nəsillərə ötürmək məqsədi ilə) hörmətlə yanaşılmaqla həyata keçirilməlidir; turistlərin ziyarətinə açıq abidələrin məbədlərin və muzeylərin, eləcə də memarlıq obyektlərinin və tarixi ərazilərin mühafizəsinə və yenilənməsinə xüsusi diqqət yetirilməlidir; sahiblərinin hüquqlarına hörmətlə yanaşılması şərti ilə özəl mülkiyyətə aid olan mədəni mülkiyyət və ya abidələrə, eləcə də ibadət ehtiyacına xələl gətirilmədən dini binalara ictimaiyyətin çıxışının təmin edilməsi təşviq edilməlidir;

3. Turistlərin mədəni obyekt və ya abidələrə baş çəkməsindən əldə edilən maliyyə vəsaitləri, ən azından qismən bu irsin texniki xidməti, mühafizəsi, təkmilləşdirilməsi və ya bərpası üçün istifadə olunmalıdır;

4. Turizm fəaliyyəti elə planlaşdırılmalıdır ki, ənənəvi mədəni məhsulların, peşələrin və folklorun standartlaşması və yoxsullaşması deyil, yaşaması və çiçəklənməsi təmin edilsin;

Maddə 5. Turizm qonaq qəbul edən ölkələr və icmalar üçün faydalı fəaliyyət növü kimi

1. Yerli əhali turizm fəaliyyətlərinə cəlb edilməli və onların yaratdığı iqtisadi, sosial və mədəni faydalardan, bərabərlik şəraitində, xüsusən birbaşa və ya dolaylı yolla turist fəaliyyətləri ilə əlaqədar yaranan iş yerlərindən yararlanmalıdır;

2. Turizm siyasəti elə tərtib edilməlidir ki, qonaq qəbul edən

regionların əhalisinin yaşayış standartlarının yüksəlməsinə və onların ehtiyaclarının ödənməsinə yardım edə bilsin; turizm və istirahət obyektlərinin planlaşdırılması, istismarı, memarlıq yanaşması onların sosial-iqtisadi mühitə maksimum dərəcədə inteqrasiyasına yönəlməlidir; bacarıqlar eyni olduğu təqdirdə yerli işçi qüvvəsinə üstünlük verilməlidir;

3. Sahilyanı zonalara, ada ərazilərinə, eləcə də ənənəvi təsərrüfat fəaliyyətlərinin tənəzzülü şəraitində turizmin çox vaxt ən nadir inkişaf fürsətlərindən biri olduğu həssas kənd və dağ rayonlarının spesifik problemlərinə xüsusi diqqət yetirilməlidir;

4. Turizm sahəsinin peşəkarları, xüsusən sərmayəşilər dövlət orqanları tərəfindən müəyyən edilmiş qaydalar çərçivəsində öz inkişaf layihələrinin ətraf mühitə və təbiətə təsirini araşdırmalıdırlar; onlar həmçinin, maksimum şəffaflıq və obyektivliyə riayət şərti ilə öz gələcək proqramları və onların mümkün nəticələri haqqında məlumat təqdim etməli və onların məzmunu ilə bağlı əhalinin aidiyyəti olan hissəsi ilə dialoqa zəmin yaratmalıdırlar;

Maddə 6. Turizmin inkişafında maraqlı tərəflərin öhdəlikləri

1. Turizm sektorunun peşəkarları turistlərə gedəcəkləri yer, səyahət şərtləri, qarşılama və yaşayış haqqında obyektiv, həqiqətə uyğun məlumatlar verməyə borcludurlar; onlar müştərilərinə təklif etdikləri müqavilənin müddəalarının həm mahiyyət, həm qiymət, həm xidmət keyfiyyəti, həm də müqaviləni birtərəfli qaydada pozduqları halda daşıyaçaqları

maliyyə öhdəliyi nöqteyi-nəzərindən tam aydın olmasını təmin etməlidirlər;

2. Turizm sektorunun peşəkarları xidmətlərinə müraciət edən şəxslərin təhlükəsizliyi, qəzaların qarşısının alınması, sağlamlıqlarının qorunması, qida gigiyenasının təmin edilməsi üçün onlardan asılı olan səviyyədə, dövlət orqanları ilə əməkdaşlıq çərçivəsində tədbirlər görməlidirlər; onlar lazımı yardım və sığorta sistemlərinin mövcudluğunu təmin etməli; milli qanunvericilikdə müəyyən edilən şərtlərə uyğun olaraq, öhdəlik götürməli, məsuliyyət daşımalı, müqavilə öhdəliklərini yerinə yetirmədikləri təqdirdə ədalətli kompensasiya ödəməlidirlər;

3. Turizm sektorunun peşəkarları özlərindən asılı olan dərəcədə turistlərin mədəni və ruhi inkişafına yardım etməli və səyahət zamanı onların öz dinlərinə ibadət etməsinə imkan yaratmalıdırlar;

4. Turist göndərən və qəbul edən ölkələrin dövlətləri turizm sektorunun peşəkarları və onların assosiasiyaları ilə əməkdaşlıqda səyahəti təşkil edən şirkətin müflis olması halında turistlərin repatriasiyası üzrə yuxarıda göstərilən qayda və öhdəliklərin turizm şirkətləri tərəfindən qəbul edilməsini və onlara riayət olunmasını təmin etməlidirlər;

5. Dövlətlər, xüsusən böhran hallarında öz vətəndaşlarına xaricə səyahət zamanı qarşılaşa biləcəkləri çətinliklər, hətta təhlükələr haqqında məlumat vermək hüququna malikdirlər və belə bir öhdəlik daşıyır; lakin belə məlumatları təmin edərkən, onlar turist qəbul edən ölkənin

turizm sənayesinə və öz ölkələrindəki şirkətlərin maraqlarına əsassız və ya şişirdilmiş şəkildə zərər vurmamalıdırlar; belə xəbərdarlıqların məzmunu turist qəbul edən ölkənin rəhbərliyi və aidiyyəti peşəkarlarla əvvəlcədən müzakirə olunmalıdır; hazırlanmış tövsiyələr yaranmış vəziyyətin ciddiyyətinə tam uyğun olmalı və təhlükənin yarandığı zonalarla məhdudlaşmalıdır; bu xəbərdarlıqlar normal şərait bərpa olunan kimi yumşaldılmalı və ya ləğv edilməlidir;

6. Mətbuat, xüsusən turizm sahəsində ixtisaslaşmış mətbuat və digər kütləvi informasiya vasitələri, o cümlədən müasir elektron kommunikasiya vasitələri turist axınına təsir edə biləcək vəziyyətlər və hadisələr haqqında həqiqətə uyğun və balanslaşdırılmış məlumat təmin etməlidirlər; onlar həmçinin turizm xidmətlərinin istehlakçılarına dəqiq və etibarlı məlumat verməlidirlər; bu məqsədlə həm də yeni informasiya texnologiyaları yaradılır və tətbiq olunur; eyni zamanda mətbuat və digər kütləvi informasiya vasitələri heç vaxt seks turizminə dəstək verməməlidirlər;

Maddə 7. Turizm hüququ

1. Planetimizin resurslarını birbaşa və şəxsən kəşf etmək və onlardan zövq almaq hüququ dünyanın bütün sakinlərinə eyni dərəcədə məxsusdur; daxili və beynəlxalq turizm də daha aktiv iştiraka asudə vaxtın davamlı artımının ən yaxşı təzahürü kimi baxılmalıdır və buna heç bir maneə törədilə bilməz;

2. Ümumdünya turizm hüququ istirahət və əyləncə hüququnun,

o cümlədən, iş saatlarının məqbul çərçivədə məhdudlaşdırılmasının, dövrü ödənişli məzuniyyətlərin (buna iqtisadi, sosial və mədəni hüquqlar haqqında beynəlxalq paktın 7-d maddəsi və Ümumdünya insan hüquqları bəyannaməsinin 24-cü maddəsi ilə təminat verilir) nəticəsidir;

3. Dövlət orqanlarının dəstəyi ilə sosial turizm, xüsusən də istirahət, səyahət və məzuniyyətlərdən geniş istifadə imkanları açan kollektiv turizm təşviq edilməli və inkişaf etdirilməlidir;

4. Ailəvi, gənclik və tələbə turizmi, eləcə də yaşlılar və əlilliyi olan şəxslər üçün nəzərdə tutulan turizm təşviq edilməli və dəstəklənməlidir;

Maddə 8. Turistlərin hərəkət azadlığı

1. Ümumdünya insan hüquqları bəyannaməsinin 13-cü maddəsinə uyğun olaraq, beynəlxalq hüquq və milli qanunvericiliklər nəzərə alınmaqla, turistlər və qonaqlar öz ölkələrinin ərazisində, eləcə də bir ölkədən digərinə hərəkət etmək azadlığına malikdirlər; onların tranzit zonalara, eləcə də turizm və mədəniyyət obyektlərinə ifrat formallığa və ayrı-seçkiliyə məruz qalmadan çıxış imkanları olmalıdır;

2. Turistlər və qonaqlar daxili və xarici kommunikasiyanın bütün mövcud formalarından istifadə edə bilməlidirlər; onlar yerli inzibati, hüquqi və tibbi xidmətdən birbaşa və maneəsiz istifadə edə bilməlidirlər; qüvvədə olan diplomatik konvensiyalara uyğun olaraq, onlar öz ölkələrinin konsulluğuna sərbəst şəkildə müraciət etmək imkanına malik olmalıdırlar;

3. Şəxsi məlumatların məxfiliyi, xüsusən elektron daşıyıcılarda saxlanan məlumatlara münasibətdə turistlər və qonaqlar səyahət etdikləri ölkənin vətəndaşları ilə eyni hüquqlara malik olmalıdırlar;

4. Dövlətlər tərəfindən sərhədlərin keçilməsi zamanı tətbiq olunan və ya beynəlxalq sazişlərdən irəli gələn inzibati prosedurlar, məsələn, viza, sanitariya və gömrüklə bağlı formallıqlar mümkün dərəcədə səyahət azadlığına dəstək verəcək və maksimum sayda insan üçün beynəlxalq turizmdən istifadə imkanını yaradacaq şəkildə tənzimlənməlidir; ölkə qrupları arasında bu formallıqların uyğunlaşdırılmasına və sadələşdirilməsinə yönəlmiş müqavilələrin bağlanması təşviq edilməlidir; turizm sənayesi üçün əlavə yük yaradan və onun rəqabət qabiliyyətinə mənfi təsir göstərən xüsusi vergi və rüsumlar tədricən ləğv edilməli və ya düzəliş edilməlidir;

5. Qonaqlar çıxdıkları ölkənin iqtisadi vəziyyətindən asılı olaraq, səfərləri üçün zəruri məbləği sərbəst konvertasiya olunan valyutada əldə etmək imkanına malik olmalıdırlar;

Maddə 9.

Turizm sənayesində işçilərin və sahibkarların hüquqları

1. Turizm sənayesinin və ya əlaqədar sahələrin ştatda və ya müstəqil çalışan işçilərinin əsas hüquqlarına həm çıxdıkları ölkənin, həm də onları qəbul edən ölkənin dövlət idarələri və yerli idarələrinin nəzarəti altında təminat verilməli, bu zaman onların fəaliyyətlərinin mövsümi xarakteri, çalışdıqları sənayenin qlobal miqyası və onlardan işləri ilə əlaqədar tələb olunan çevik uyğunlaşma qabiliyyəti ilə bağlı

qarşılaşdıqları spesifik məhdudiyətlər nəzərə alınmalıdır;

2. Turizm sektorunun ştatda və müstəqil çalışan işçiləri müvafiq ilkin təhsil almaq və daim ixtisaslarını artırmaq hüququna malikdirlər və belə bir öhdəlik daşıyırlar; onlar layiqli sosial təminatla malik olmalıdırlar; onların iş zamanı təhlükəsizliyi maksimum səviyyədə təmin olunmalıdır; sektorun mövsümi işçilərinə əsasən sosial müdafiə baxımından xüsusi status təklif edilməlidir;

3. Zəruri bacarıq və səriştəyə malik bütün fiziki və hüquqi şəxslər turizm sahəsində qüvvədə olan milli qanunvericilik çərçivəsində peşəkar fəaliyyət göstərmək hüququna malik olmalıdırlar; sahibkarlar və investorlar, xüsusən kiçik və orta müəssisələri təmsil edənlər minimum hüquqi və inzibati məhdudiyətlərə məruz qalmaqla, turizm sektoruna sərbəst çıxışa malik olmalıdırlar;

4. Müxtəlif ölkələrin ştatda çalışan və ya çalışmayan işçilərinə, rəhbər vəzifəli şəxslərinə təklif edilən təcrübə mübadilələri dünya turizm sənayesinin inkişafına dəstək verir; müvafiq milli qanunvericilik və beynəlxalq konvensiyalara uyğun olaraq, belə mübadilələrə mümkün dərəcədə dəstək göstərilməlidir;

5. Beynəlxalq mübadilənin inkişafı və dinamik yüksəlişi sahəsində əvəzedilməz həmrəylik amili kimi çıxış edən çoxmillətli turizm sənayesi şirkətləri bəzən tutduqları dominant mövqelərdən sui-istifadə etməməlidirlər; onlar sosial-mədəni modellərin qonaq qəbul edən icmalara süni şəkildə təlqin olunması alətinə

çevrilməməlidirlər; mütləq tanınmalı olan investisiya və ticarət azadlığının müqabilində onlar yerli inkişafda iştirak etməli, bu zaman öz gəlirlərinin ifrat repatriasiyası və ya idxalın stimullaşdırılması ilə iqtisadiyyata verdikləri töhfənin azalmasından qaçmalıdırlar;

6. Qonaq göndərən və qəbul edən ölkələr arasında balanslaşdırılmış əlaqələrin yaradılması və tərəfdaşlıq turizmin davamlı inkişafına və bu inkişaf nəticəsində formalaşan gəlirlərin bərabər paylanmasına yardım edir;

Maddə 10.

Turizmin Qlobal Etik Kodeksinin prinsiplərinin icrası

1. Turizmin inkişafında maraqlı dövlət və özəl sektor nümayəndələri bu prinsiplərin icrası məqsədi ilə əməkdaşlıq etməli və onların tətbiqini nəzarətdə saxlamalıdırlar;

2. Turizmin inkişafında maraqlı tərəflər beynəlxalq hüququn əsas prinsiplərinə riayət etməklə Ümumdünya Turizm Təşkilatı başda olmaqla, turizmin təbliği və inkişafı məsələləri, insan hüquqlarının, ətraf mühitin və sağlamlığın mühafizəsi ilə məşğul olan beynəlxalq və qeyri-hökumət təşkilatlarının rolunu tanımalıdırlar;

3. Həmin maraqlı tərəflər Turizmin Qlobal Etik Kodeksinin tətbiqi və ya təfsiri ilə bağlı yaranan bütün mübahisəli məsələləri qərəzsiz üçüncü tərəf kimi Ümumdünya Turizm Etikası Komitəsinə həvalə etmək niyyəti nümayiş etdirməlidirlər.

ÜMUMDÜNYA TURİZM TƏŞKİLATI
Birləşmiş Millətlər Təşkilatının ixtisaslaşmış təsisatıdır, turizm siyasəti məsələləri üzrə global forum və turizm sektorunun praktiki nou-hau mənbəyi kimi çıxış edən yeganə dövlətlərarası təşkilatdır. Təşkilatın tərkibinə 156 üzv dövlət, 7 assosiativ üzv və 400-dən artıq özəl sektoru, tədris müəssisələrini, turizm assosiasiyalarını və yerli turizm idarələrini təmsil edən müşahidəçi üzv daxildir. Ümumdünya Turizm Təşkilatı inkişaf etməkdə olan ölkələrin maraqlarına xüsusi diqqət yetirməklə, məsuliyyətli, davamlı və hər kəs üçün əldə edilə bilən turizmin inkişafının təşviq etdirilməsində mühüm rol oynayır.

www.unwto.org